

Хвесик М., доктор економічних наук, професор, академік НААН України, директор ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України»; Левковська Л., доктор економічних наук, завідувач відділу економічних проблем водокористування ДУ ІЕПСР НАН України; Сундук А., доктор економічних наук, провідний науковий співробітник відділу економічних проблем водокористування ДУ ІЕПСР НАН України

Системний підхід до економічної оцінки водних ресурсів України та її регіонів // Вісник Національної академії наук України. – 2016. – № 7. – С. 43–44, 52–53.

Вступ

Природно-ресурсний потенціал – потужний чинник розвитку для кожної країни світу. Одним із базових елементів природного потенціалу є водні ресурси. Враховуючи процеси глобального потепління, стрімке зростання кількості населення і темпи освоєння водних ресурсів, вони з кожним роком стають усе ціннішими як із суспільної, так і з екосистемної точки зору. За оцінками міжнародних експертів, уже в найближчому майбутньому вода буде не менш дефіцитним товаром, ніж нафта чи газ.

Незважаючи на таку цінність і унікальність, використання водних ресурсів не визначається раціональністю. Залучені до економічного обігу, вони зазнають величезного антропогенного впливу, а їх забруднення надмірними скидами давно вже стало звичним явищем. Безперечно, кожна держава вживає певних заходів для поліпшення стану водних ресурсів. Серед них переважають технічні заходи, коли встановлюються додаткові системи очищення, модернізуються виробничі технології з метою зменшення споживання води тощо. Проте часто реагування на порушення відбувається вже постфактум і майже не здатне відновити первинний стан водойм.

На сучасному етапі добре себе зарекомендували економічні важелі впливу на стан водних ресурсів та поводження з ними. При цьому фінансові стимули чи обмеження сприяють зміні поведінки водокористувачів і споживачів (населення, економічних суб'єктів господарювання). Штрафні санкції, адекватні платежі чи пільгові інструменти користування ресурсом є найкращою мотивацією до змін.

З фінансовими питаннями пов'язані і можливості додаткових капіталовкладень у галузь, адже сфера водних ресурсів має значний реальний і прихований потенціал для впровадження бізнес-проектів. А якщо для цього створити необхідні передумови, сприятливе середовище, певні ринкові ліфти, то водні ресурси можуть стати потужним економічним активом.

Успішність впровадження таких важелів тісно пов'язана з показниками реальної оцінки водних ресурсів, за якими ресурс у цілому і його окремі складові (функціональні, територіальні) визначаються прийнятними та адекватними параметрами фінансово-економічної оцінки. Завдяки наявності таких показників формуються можливості як для ефективного фінансового регулювання розвитку галузі, так і для її активнішого залучення до площини фінансово-економічних процесів.

Однак у сучасній Україні для водних ресурсів характерні низькі і не завжди реальні показники фінансово-економічної оцінки, що призводить до істотного «позаринкового» функціонування водних ресурсів (за їх значної потенційної вартості). Більшість можливих інструментів регулювання не використовуються, а інвестиційні проекти в межах водного сектору не реалізуються.

Досвід зарубіжних країн свідчить про активне залучення водно-ресурсного потенціалу в контексті розвитку фінансів та економіки. Водні ресурси набувають здатності генерувати ринкову вартість. Вони поступово включаються в діяльність окремих фінансових секторів і відзначаються значним потенціалом розвитку бізнес-процесів. Така ситуація характерна переважно для країн ЄС, США та інших держав з високим рівнем розвитку. Вже звичними стали явища, коли на біржах котируються водні акції, відображені у The Guggenheim S&P Global Water Index ETF. Активно працюють біржові фонди, що інвестують у водну індустрію. Подібні процеси можуть розвиватися лише на основі визначення вартісних характеристик водних ресурсів. Слід констатувати що чіткі й адекватні показники вартості є потужним фактором залучення ресурсів до ринкових процесів.

Отже, з огляду на все зазначене, важливим стає наукове завдання з розроблення методики вартісної оцінки з урахуванням базових властивостей водних ресурсів та грошових потоків, які вони можуть генерувати. За наявності таких підходів формуються можливості ширшого залучення водних ресурсів до ринкових відносин та поліпшення характеристик використання водно-ресурсного потенціалу.

<...> **Висновки**

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що формування вартості водних ресурсів є досить складним процесом і залежить від великої кількості факторів. Водні ресурси як регіонів, так і держави в цілому здатні генерувати значну вартість, що формує сприятливі умови для залучення водних ресурсів до площини економічних процесів. У свою чергу, це активізує впровадження інвестиційних проектів та використання новітніх інструментів (рента, екопослуги, капіталізація тощо), заснованих на вартісних характеристиках

водних ресурсів. Визначені вартісні характеристики водних ресурсів за внутрішніми та світовими цінами досить сильно різняться між собою.

Базовий внесок у структуру вартості здійснюють фізичні показники, тоді як ринкові і додаткові не відіграють значної ролі. Така структура вартості свідчить про низький поточний рівень залучення водних ресурсів до фінансово-економічних процесів.

Проведене групування регіонів України за показниками дало змогу диференціювати територію держави за генерацією вартості та визначити на перспективу коло регіонів-лідерів і аутсайдерів за можливостями впровадження інвестиційних проектів, заснованих на показниках вартості, та використання інноваційних інструментів. Разом з тим, крім високих показників вартості необхідно враховувати і можливості регіонального фінансового середовища та його поточні індикатори.

Які ж є можливі шляхи впровадження отриманих результатів економічної оцінки за характеристиками вартості водних ресурсів?

По-перше, вартісні характеристики водних ресурсів можна використовувати під час розроблення державних стратегій розвитку водного сектору. У стратегічних документах, крім концептуальних засад розвитку, значну увагу приділяють фінансовим характеристикам, які можуть генеруватися комплексом і які потрібні для його сталого функціонування. Розрахунки вартості дають змогу визначити показники як для держави, так і для регіонів. Можна виділити окремі водні системи регіонів, які здатні генерувати значну вартість, та окреслити коло тих, чії показники є нижчими. А це, у свою чергу, закладає передумови до регіональної диференціації, яка має бути відображена у стратегічних документах держави та врахована при їх розробленні.

По-друге, вартісні оцінки можуть слугувати підґрунтям для впровадження новітніх інструментів фінансово-економічного регулювання. Безперечно, підходи, які вже засвідчили свою результативність, необхідно використовувати й надалі, але швидкі зміни середовища вимагають нових, здатних сформулювати реальну відповідь на вимоги сьогодення. Що стосується фінансово-економічної сфери, то вона потребує нових ресурсів, які досить важко залучити за допомогою консервативного інструментарію. Використання принципів ренти, платежів за екологічні послуги, залучення водних ресурсів до площини капіталізації – ці та інші інструменти потребують реального обґрунтування цінних характеристик водних ресурсів.

По-третє, вартісні параметри як орієнтир для приватних інвесторів. Вище вже йшлося про бажання інвесторів чітко орієнтуватися на потенційні

вигоди, що ґрунтуються на здатності генерувати вартість. Їх можна визначити на основі як загальних, так і галузевих цінових показників.

Крім цих напрямів, отримані вартісні характеристики можна використовувати як базис для розширення системи екологічних зборів у вимірах євроінтеграції. Сенс завдання полягає у тому, що чинна в ЄС система екологічних зборів має потенціал до більш широкого врахування якостей водних ресурсів. Український досвід показує, що значна кількість якостей водних ресурсів під час формування платежів просто не враховується, а отже, опиняється поза економічним обігом.